

Husserl II

Petr Rezek

◆ bytový seminář, česky, vznik: 19. 12. 1983

◆ private seminar, Czech, origin: 19. 12. 1983

Husserl II [1983]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1983-12-19 Petr Rezek – Husserl II (0)_067Sez b_cleaned.flac) ---

19. 12. 1983, druhé pokračování.

Pokračuju nejprve ve výkladu Husserlova životopisu, který jsem, jak jsem zmínil na začátku, kousek předesťel, aby posléze vznikl celý. Seznámil jsem vás posledně s takovou první periodou od narození do roku 1859 do roku 1886, tedy do roku, kdy se Husserl habilituje jako soukromý docent v *Halle* v oboru filosofie. No a teď bych chtěl pojednat o druhé periodě, která sahá až do roku 1900 nebo 1901, kdy byl jmenován mimořádným profesorem v *Göttingách*, nebo jak se to česky říká. Je hodné tu periodu nejprve charakterizovat takovou pasáží z dopisu jednomu americkému žákovi, který Husserl sepsal v roce 1930 a vzpomíná v něm mimo jiné na tohle období v *Halle*. Je to taková celková charakteristika toho období. Zřejmě si ten americký mladší kolega stěžoval, protože ta pasáž začíná: „Já to měl v mládí těžké. Trpěl jsem dlouhotrvajícími záchvaty deprese až k úplné skleslosti veškeré sebedůvěry, vedla k úplnému vymazání sebedůvěry a také jsem se dokonce i pokusil konzultovat neurologa. Z velké části,“ teď to začne být zajímavé, „z velké části to vše pocházelo z mého filosofického selhání,“ tak to prosím budiž takový první termín: filosofické selhání, „které, jak jsem teprve velmi pozdě seznal, bylo selháním současné filosofie,“ jaksi filosofie jeho doby. Takže selhání osobní i selhání filosofie jeho doby, to jsou zatím první vyvstávající věci. A dále je selhání té filosofie Husserlovy doby blíže charakterizováno jako neujasněnost a zdánlivá vědeckost, kterážto fakta musel prostě připočíst na svůj účet, které prostě musel vzít v úvahu. „Udržela mne důvěra úctyhodných mužů, starších kolegů, byl jsem již soukromým docentem, kteří mi byli vzorem. Ve filosofické práci jsem se rozhodl,“ tak to je prosím další důležitý moment, „ve filosofické práci jsem se rozhodl zřít se všech velkých cílů a chtěl jsem být šťasten, pokud v nejasných,“ nebo jak by se to česky řeklo, „v temných bažinách budu moci vypracovat aspoň tu a tam sebemenší pevný základ. Tak jsem šel od zoufalství k zoufalství, od usebrání k usebrání, a nakonec po čtrnácti těžkých letech,“ takhle dlouho trvalo to období, o kterém chceme také dnes mluvit, období mé soukromé docentury v *Halle*, „přece vznikl jakýsi začátek, totiž spis *Logická zkoumání*, která mi konečně dala oporu a naději a tím jsem se sám ze sebe vyléčil.“ Je to velice pěkná charakteristika, která by sama mohla být námětem samostatného výkladu. Na tom se dají ukázat určité aspekty filosofického života. Já k tomu dám jen několik málo poznámek. Ty záchvaty deprese bývají, i ty deprese, o kterých se říká, že mají somatický původ, tak bývají některými školami vykládány z hlediska smyslu lidského života. Opakující se velmi těžké deprese u některých pacientů – tady to nedošlo tak daleko – tak rozbor jejich života ukazuje, že jejich život, který je neustálým zklamáním, nicméně oni sami ta zklamání připravují všemi svými drobnými dílčími kroky a připravují vždycky to propadnutí. Já myslím, že i tohle je tady možné zahlédnout, tenhle aspekt. To slovo selhání. Selhat může jen ten, kdo k něčemu míří nebo kdo si klade nějaký cíl. Ten cíl jsme posledně už charakterizovali, chci vás upozornit na takové dva důležité body. Při studiu matematiky Husserl – to bylo jeho původní zaměření – získal, setkal se s tím a přijal to, čemu se říká vědecký patos, prostě smysl pro vědeckou práci. A teprve potom, když ho Brentano přesvědčil, že vědeckosti lze dostát i ve filosofii, tak se...

Jiný hlas: ještě z nějakých dalších důvodů jistě, ale tohle bylo rozhodující, k té filosofii obrátil. Víte, a teď se obrátil a teď to dosahování, víte, tudíž tohle by se dalo analyzovat, víte. Dále si uvědomme, že ta perioda trvá tedy, o které se ten dopis týká, od toho roku 86 čtrnáct let. Čtrnáct let dlouhá, to je přece jenom období teda dost rozsáhlé a v těch životopisech husserlovských se píše, že tedy po vydání *Filosofie aritmetiky* v roce 91, asi tak čtyři roky, 91–95, skutečně byl v takovém stavu, kdy nebyl schopen produkovat, jak se říká. A teprve pak došlo k nějakému zlomu a začalo klíčit to, co mělo být tou záchranou.

Já bych vám dneska chtěl malinko naznačit něco z téhle periody, ale než to udělám, tak aby to skutečně byly nějaké životopisné črty, musím říct ještě něco víc. Především je zajímavé, tak to je ta všeobecná charakteristika té periody s tím, že jsem přestříhl ty úvahy, které by se tady na tom mohly, obecnějšího

rázu, které by se tady mohly napodobit. Dál bych v té periodě chtěl zmínit několik ještě takových bodů. Především je zajímavé sledovat, o čem Husserl přednášel a mimochodem také jeho sociální postavení. To je poměrně stručné, ten druhý bod. Soukromý docent, to je takový docent, který svůj podnik provádí na vlastní útraty. A v roce 91 žádá Husserl o poskytnutí stipendia. Prosím, 91, to znamená za čtyři roky už mu došly úspory. Ale stipendium bylo odmítnuto. V roce 92 je navržen fakultou na mimořádného profesora, který už by měl plat. V roce 94 je ten návrh zamítnut. Ale pak aspoň udělí to stipendium, které pobírá a které se každý rok prodlužovalo od roku 93 do roku asi 97. Ale pak mu oznámí, že to je nejdelší možná lhůta, po kterou takové stipendium lze pobírat. A v roce 1900, když je tedy Husserlovi 41 let, tak stále na vlastní pěst, ještě v tom stavu, který jsme popsali. No, nejvíc tvůrčí čas už přešel. Teď přišel samý vážný čas.

V roce 1900 žádá filosofická fakulta v Halle, aby byl Husserl jmenován mimořádným profesorem. To zase narazí a až v roce 1901, a tím končí ta naše perioda, pruské ministerstvo pro vyučování Husserla jmenuje mimořádným profesorem v oboru filosofie. 14. 9. 1901, a to na univerzitě v Göttingenu. Je to tedy mimořádná profesura, která ovšem je mimo rozpočet, že to není *etatizované* nebo *systematizované*. Takže tento muž, jakési bakšiš to je, ano. Takže to je jenom k tomu postavení, abyste viděli, jakým způsobem tedy Husserl tady zápasil o holý život, by se dalo říct.

A teď druhá věc, myslím zajímavá, je sledovat, o čem Husserl přednášel a jaké měl semináře v té době během těchto čtrnácti let v Halle. Velkým překvapením totiž je, že nejčastější přednáška, kterou přednesl v této – já se musím přepočítat vždycky tak o jednu víc, nebo jsem to exerpoval – ale nejčastější přednáška, kterou pronesl celkem sedmkrát, je o svobodě vůle. Což nikdy nic takového nepublikoval. K tomu se pojí další problematika, vybrané otázky... čtyřikrát přednášel etiku, psychologii třikrát. A potom takové filosofičtější disciplíny jako třeba úvod do filosofie. Ale dokonce i třikrát filosofii náboženství, kam spadaly přednášky typu o důkazu Boží existence a etika a filosofie náboženství a podobná témata. Takže když si to člověk chce strukturovat, tak je překvapený tím, že to jeho vlastní téma, když během těchto posledních deseti let tohoto období pracuje na těch *Logických zkoumáních*, tak když se pídíte po přednáškách tohoto typu, tak vidíte, že jenom třikrát přednášel o logice jako semestrovou přednášku a dvakrát vybrané otázky filosofie matematiky. Takže to ostatní naplňují jednak takové, řekněme, obligátní přednášky typu úvod do filosofie, ale hlavní těžiště je v etické problematice. Protože když k těm sedmi semestrům celkem, kdy přednášel o svobodě vůle, přičtete ještě čtyřikrát etiku, tak to už máte jedenáct semestrů a ještě tedy filosofii náboženství v nějaké etické souvislosti, tak to už máte čtrnáct semestrů. A pak ještě psychologii, řekněme, nebo něco k tomu, tak máte patnáct semestrů skoro takových disciplín. Ta psychologie už s tou logikou nebo s těmi jeho zkoumáním pak souvisí, ale řekněme, velké množství, přes polovinu těch oznámených přednášek, je z oblasti, kterou by člověk u Husserla nepředpokládal. Existuje sice jedna kniha o jeho etických zkoumáních zřejmě z nějakých rukopisů, ale nebylo pokud vím nic publikováno. A může být tento holý fakt, který tady konstatuji, takovým vhodným doplněním k různým zmínkám, které u Husserla nalézáme, která často mohou působit na první pohled, že je to jenom takový doplněk, aby se neřeklo, že je bez etického patosu, já nevím teď třeba ten výrok z *Krize*, že filosofové jsou funkcionáři lidstva. A tohoto typu věty se vždycky někde problesknou. Já si myslím, že jejich původ je dán poměrně detailními zkoumáním nebo výklady, které Husserl absolvoval v téhle periodě.

Semináře se týkají všechny novověké filosofie, a to počínaje anglickým empirismem po Kanta. Ta perioda končí zájmem Husserlovým o Kanta. Brentano neměl Kanta rád, učitel Husserlův, a zřejmě ho také v tomto směru ovlivnil. Takže v semináři Husserl četl Locka, Descarta, Schopenhauera, Huma. Locka dvakrát, ty ostatní jednou, Kanta dvakrát a o Kantovi má dokonce pak také semestrální přednášku. To jsou teda zajímavá nebo důležitá fakta pro nějaké širší souvislosti. Tak tím jsem naznačil něco z jeho postavení a učební činnosti. No a nyní jenom stručně, čím se Husserl obíral, abychom věděli...

Hejdánek: kam zařadit ten článek, o kterém chci podrobněji referovat v hlavní části. Tak co bylo teda vlastním, kromě té pedagogické činnosti, vlastním Husserlovým zájmem.

No, především v roce 1891 vydává středně objemný spis *Philosophie der Arithmetik*, ve kterém jsou úvahy typu, které jsem vám tady posledně předváděl, ale ještě spousta dalších. Tak to byl takový obrázek. Potom po roce 1891 nastává takový útlum a zabývá se Husserl pořád takovými psychologickými otázkami, ale v onom stylu, který jsem tady posledně charakterizoval podrobně, a dnes to znova zkonkretizujeme. Jsou to psychologické studie v duchu Brentanovy psychologie, která je psychologií deskriptivní a odhalující apriorní souvislosti.

V roce 1894 vydává článek, o jehož hlavních bodech bych chtěl dneska podrobně mluvit. Ten článek se jmenuje právě příznačně *Psychologische Studien zur elementaren Logik*. V roce 1894 vyšel v *Philosophische Monatshefte*, svazek 30. Tento článek znamená obrat v Husserlově uvažování a jsou v něm obsaženy hlavní myšlenky toho velkého spisu, kterým se vyléčil ze své deprese. A jelikož ten článek je kratší než ten spis asi tak pětadvacetkrát, vícekrát ještě asi, protože ten spis má pomalu tisíc stran, tak zvolím jako k výkladu tento náčrt.

Takže jak charakterizovat tento obrat zatím stručně jednou větou. Husserl v tom článku objevuje otázku, objevuje, že lze zkoumat různé způsoby vědomí. Tak jako uslyšíte za chvíli. A že ty různé způsoby vědomí, zatím nevysvětlují blíže, ale chci to nějak stručně nejdřív pojmenovat, jsou v nějaké souvislosti. Že mezi těmi různými způsoby je nějaká souvislost.

Tak to je jeden jeho zájem, který se pak stane zájmem hlavním v tomto období. Ale zabývá se i některými otázkami, které se týkají matematiky, teorie rozmanitosti, zabývá se problémem znaku, používá výrazu sémiotika sám také, ale nevím, kdy se poprvé ten výraz použil. No a prostě tohoto druhu otázky. Psychologické otázky logiky a matematiky, ale ta psychologie je, zdůrazněme, psychologií zvláštního druhu, jak jsme posledně charakterizovali.

Spis *Logische Untersuchungen* píše deset let. Říkal, že to bylo deset let osamělé namáhavé práce a na konci té periody prý Carl Stumpf mu snad musel ze stolu vzít ty studie a odnést nakladateli, jinak by je tam snad sám nedopravil. Pak nastalo horečné období dokončování toho spisu, velice obsáhlého, takže se také píše v té předmluvě, jak běhali na nádraží s těmi korekturami, aby to ještě stihli vřady po částech nakladateli. Nakladatel nejprve, byl to nakladatel *Veit & Comp.* v Lipsku, který vydal první svazek, který se jmenuje *Prolegomena zur reinen Logik*. A pak pořád odsouval vydání toho druhého svazku, který byl mnohem objemnější než ten první. Takže se Husserl nedohodl s nakladatelem a celý podnik se přenesl k jinému nakladatelství, *Max Niemeyer*, kde potom byl vydán ve dvou částech v letech 1900 až 1901.

Tak a teď přijdou ty ostatní věci. Tak jsem snad tuhle periodu charakterizoval v hrubých rysech. Ústřední je ten spis na jejím konci a my si k němu přístup zjednáme, protože je to Husserlův nejdůležitější spis vůbec. On sám se k němu vždy znovu a znovu vrací a označuje ho za dílo průlomu. A průlom je vřady to, co nemusí podávat řešení, ale otevírá k němu cestu. Takže ačkoliv Husserl mnohé názory změnil, tak bez tohoto spisu nelze ničemu dalšímu u Husserla porozumět.

My do toho spisu vstoupíme přes ten článek z roku 1894, který se jmenuje *Psychologische Studien zur elementaren Logik*. Jsou tam různé příklady, takže doufám, že to bude srozumitelné. A pořád mějte na paměti, že se ten článek jmenuje *Psychologische Studien zur elementaren Logik*, že tohle má být příklad na to, jak Husserl rozuměl psychologii, jak by psychologie mohla objasnit některé základní pojmy logiky. Ten článek se rozděluje na dvě části. Já vám řeknu z každé trošku. Ta první pojednává o rozdílu mezi... Jiný hlas: dvěma pojmy, mezi pojmem abstraktního a konkrétního. Já možná zrovna tohleto všechno nedotáhnu až k objasnění těchto těchto pojmů, ale na té cestě se řeknou některé důležité věci, na které chci upozornit. Aby totiž mohl Husserl tyhle ty dva pojmy odlišit a vyložit, tak musí udělat takové různé přípravné kroky. A první z nich je, že vyloží rozdíl mezi samostatnými a nesamostatnými obsahy. No ale nejdřív se může každý ptát, no a na jaké půdě se pohybuje, když ať už tady bude mluvit o čemkoliv. Tak to nám stručně říká v první větě, která zní, že každé vědomí, vědomí v určitém okamžiku jako celek je jednota, ve které je všechno se vším spojeno, stojí ve vztahu.

No a teď, tak to je taková první věta, u které bychom se mohli zastavit a ji rozebírat, a toho bych se chtěl

zatím chránit, spíše to prostě přijmeme zatím, že to tak je. A následující věta nám řekne, no a že těch způsobů, jak je všechno se vším spojeno, tak že těch způsobů toho spojení, že je jaksi několik druhů. Jo? Takže pohybuje se v rovině úvahy o obsazích vědomí, se dá říct. Jo? A všimáme si, jak spolu obsahy mohou souviset a jaké typy vztahů mezi těmi obsahy vědomí lze nalézt.

No a ten první vztah, ty první dva typy vztahů, na které Husserl chce upozornit, jsou samostatné – jaksi vztah, který dovoluje konstatovat, že dva obsahy jsou buďto – nebo jeden obsah – že je samostatný nebo že je nesamostatný. A teď Husserl dává takové kritérium té samostatnosti a nesamostatnosti. Tak já vám jednu nějakou formulaci přečtu.

Tak když budeme mít nějaký příklad, jako třeba vztah rozlehlosti a kvality – tou kvalitou, že by byla třeba barva. Tak když budeme tu určitou konkrétní jaksi rozlehlost redukovat, když ji zredukujeme na nulu, tak nám i ta barva se zredukuje. Vidíme, že tyhle ty dva obsahy, které musíme vzít jako obsahy vědomí, které jsou v nějaké souvislosti a teď hledáme v jaké, že? A vidíme, když uděláme tenhle takovýhle experiment – stačí v duchu – že tyhle ty dva obsahy zřejmě nebudou nezávislé, protože když se mění jeden, tak se mění ten druhý.

No, tak z takovéto úvahy Husserl vychází a zformuluje potom obecněji ten rozdíl samostatný/nesamostatný v takovéto definici. Doufám, že nebude moc krkolomná. Zhruba je to jenom přesnější formace toho příkladu, co jsem vám teď řekl.

Nesamostatným nazýváme obsah, o kterém máme evidenci, že změna nebo zrušení alespoň jednoho z obsahů, které jsou dány spolu s ním, ho také změní nebo zruší. Jo? Vychází se z toho, že je dáno vždycky více obsahů spolu, že spolu souvisí. A ten obsah nazveme nesamostatný, který závisí na těch spoludaných obsazích tak, že když ty spoludané se budou měnit, jako například ta rozlehlost – budeme ji redukovat směrem k nule, že? – tak se bude měnit i ta barva nebo intenzita tónu a jeho zase nějaká kvalita. To spolu souvisí.

No a samostatný bude ten obsah, kde se tohleto neděje. Tak tohleto rozlišení je velice důležité. Potom je rozpracováno v *Logických zkoumáních*. Samostatné obsahy se tam pak nazývají kusy a nesamostatné se nazývají momenty. Moment, to je obojí část, ale jedna část je oddělitelná a jedna nikoliv. Kus – příklad hlava koně, který mě už hodně potrápil, jistě se do něj také pustíte, ten je tady také uveden. Mohu ve fantazii hlavu koně podržet zvlášť, že? A to ostatní může jaksi zmizet. Tak hlava koně se dá od koně oddělit, to je kus. Ale nemohu, v tom našem příkladu barva a rozlehlost, nemohu od barvy si odmyslet ve fantazii – natož prakticky, jakože mohu tu hlavu oddělit i ve skutečnosti, že? – nelze ani ve fantazii tu rozlehlost od barvy si odmyslet. Tudíž rozlehlost nebo rozprostraněnost, zkrátka – patrně, když by to nebylo srozumitelné, tak to patrně vysvětlím v diskusi – tu oddělit nelze, tudíž ona je momentem, momentem toho celku, který budeme nazývat třeba něco barevné. Jo? Moment, nesamostatná část. To je strašně zajímavá problematika podle mého názoru. Husserl jí věnuje celé jedno zkoumání o celku a části a je to – kdybychom se zabývali tím spisem *Logická zkoumání* podrobněji, tak by se ukázalo, jak je tahle tematika důležitá. No tak to zatím teď nebudeme provádět, ale uvědomte si, že to je rozlišení jaksi jistě vhodné a plodné. Protože když budete chtít analyzovat třeba, z čeho se skládá melodie, že? Tak ten tón jako součást melodie, to je pouze její moment. Ten tón lze zahrát zvlášť, ale to pak už není tón té melodie, že?

Hejdánek: a teď někdo řekne: „Heleďte, když to je ta hlava koně, tak...“ To nechávám do diskuse jako zajímavý, možná neřešitelný problém. No, ale díky takovémuto rozlišení lze říct, co je abstraktní a konkrétní obsah ve vědomí. On tady to slovo kus používá už tady, nevím, jestli taky ten moment, ale... Já jsem říkal, že až v těch *Logických zkoumáních*, ale nepoužívá se ten moment tady ještě. Ty samostatné části, to jsou kusy, a ty druhé, to jsou abstraktní části – tady ještě nepoužívá to slovo moment – to jsou abstraktní části celku. Když se celek rozpadá – on tady používá výraz *disjunktní kusy* – disjunktní kusy, tak pak říkáme, že je [nesrozumitelné], rozkouskovaný. Ty vztahy mezi těmi abstraktními částmi a kusy, to se dá všelijak kombinovat, to teď přeskakují, k tomu se třeba dostaneme, ale to jsou jenom kombinace toho základního. Chci říct, co je konkrétní.

--- (1983-12-19 Petr Rezek – Husserl II (1), zač. B 12,12, I.2_047Sez a_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Najdu, já tady mám podtrženo jenom, co je absolutní *konkrétum*. To je *konkrétum*, které už samo není *abstraktní*. To souvisí s těmi kombinacemi. Ale tak počkejte, kde je to? To jsem věděl, že v tomto pohoří... Ale snad nevadí, když to neumím říct v tuto chvíli, já to pak dočtu. Nemůžu to najít. Co bude to, co bude *konkrétní*? No, to bude opak toho *abstraktního*. A *abstraktní*, to jsou ty části, které nejsou oddělitelné. Tak *konkrétum* absolutní, to už je to, co není ničeho *momentem*. To je ten kus, který už není *momentem*. Tak já bych to takto zatím touto formulací uzavřel.

Ale je to příklad analýzy. Je to příklad toho, jak Husserl pojmy, které se v logice běžně a odedávna používají, jak se je snaží určit blíže. A ty říkáš, jsou to psychologické studie. Tak co je na tom psychologického? No, zdá se skoro, že jenom ten začátek: ve vědomí jsou obsahy a všechno, co je ve vědomí, je v souvislosti, a teď můžeme hledat, jaké typy jsou těch souvislostí. Ale to, co tady vykládám pak dál, tak se zdá, že můžeme zapomenout na to, že se jedná o obsahy vědomí, můžeme si říct: no, to přece platí, to by mohlo platit přece přímo u věcí, v reálném světě jsou takovéto souvislosti. Tak to by byla taková poznámka, že ty psychologické studie vlastně jsou psychologické jenom v tom smyslu, že ta souvislost například těch dvou obsahů se provádí ve fantazii a je závislá na tom, zda ji upozorujeme. Padlo tam slovo *evidence*, které tady není nějak blíže vymezeno. Když máme jistotu, že ten jeden obsah se bude měnit v závislosti na jiném spoludáném obsahu, tak je nesamostatný. Tak z té psychologie tady pouze je tento pojem *evidence* a obsah vědomí, že se jedná o vztahy obsahů vědomí. Ty aplikace potom, použití tohoto rozlišení, doufám najdeme i v tom textu, k němuž se už příště asi dostaneme. No, tak to je první část toho článku, vyloženě o konkrétním a abstraktním. A teď ta důležitější druhá se nazývá *O názorech a reprezentacích*. Ten pojem *reprezentace* je ústřední, velmi důležitý pro Husserla. A tato analýza bude také, ty příklady budou zajímavější, komplikovanější.

V tomto článku, který vyšel šest let před vydáním *Logických zkoumání*, už najdeme ty analýzy, které jsou slavné a každý je zná a opakuje po Husserlovi. Jsou to ty příklady, když rozebírá se takzvané *vnější vnímání*, *smyslové vnímání*. Když vidíme, vnímáme nějakou jednotlivou věc, tak obvykle říkáme, že vidíme tu věc. Tady Husserl používá takovouto formulaci: přirozené vědomí věří, že uchopuje v jednom pohledu *objektivní věc samu o sobě*. No, takhle přece běžně říkáme, že jsem tu věc uviděl. Někdy říkáme, že neviděl, a podobně. Ale víme, pokračuje Husserl, že to je pouhé zdání, že bychom v jednom pohledu uchopovali *objektivní věc samu o sobě*. Takže Husserl chce rozlišit právě to, chce to rozlišit přesněji, proto říká, že to je klam.

Jak tedy rozlišuje? Stručně řečeno, zatím ta odpověď, proč je to klam: No, vždyť já přece vidím jenom přední stranu té věci. Nevidím tu věc celou. Nebylo řečeno celou, bylo řečeno *objektivní věc samu o sobě*. Je otázka, zda k *objektivní věci samé o sobě* patří být vidět ze všech stran. Ale to základní rozlišení vychází z tohoto: že my v tom našem pozorování, *smyslovém vnímání*, nemáme... Tak když někdo řekne: Jak to, že tedy vidíš tu věc celou? Nebo že říkáš tu věc? Tak tomu dotčným pak nezbyde, než tu věc třeba začít obcházet. Z toho jednoho pohledu neprokáže tomu druhému, že dejme tomu ta věc je pouze nějakou potemkinovskou atrapou. Je to celkem oprávněné, když budeme chtít přísně rozlišovat, tak je to oprávněné toto konstatování, že nevidíme v nějakém smyslu tu věc celou, neboli tu *objektivní věc samu o sobě*.

No, a teď ji můžeme začít obcházet, a teď získáme toho více. No, a to když takhle Husserl vyloží, tak řekne: No, ale jsou ještě daleko horší případy, a to jsou právě případy logické. Tak to bude další atraktivní téma diskuze, protože jsou určité pojmové představy, kde dokonce vůbec není možné, abychom názorně...

Jiný hlas: nahlédli to, co ten pojem znamená. Například když míníme něco – to mínění je termín, ke kterému se ještě dostaneme – když míníme něco, co je nemožné, třeba dřevěné železo. Dřevěné železo, kulatý čtverec. To už se třeba říká v první *Logickém zkoumání* Husserlově: kdyby význam výrazu, význam slov, byl dán tím, že mají předmět, o kterém mluví, tak by ani výraz „zlatá hora“ neměl význam. Má ho. Něco jiného je, co výraz znamená, a něco jiného věc, kterou jmenuje nebo kterou pojmenovává.

Takže takové kulaté čtverce, dřevěná železa, nejsou nesmysly. Jsou to představy jako jiné, jenomže mají – a tady už padne slovo *repräsentace*, ke kterému se chceme dopracovat – jsou to představy jako jiné, nějaká *repräsentace*, to vysvětlíme, ale mají zvláštní *intenci*, míří k něčemu zvláštnímu, co je nemožné. Význam a to, k čemu míří jméno, název, to jsou dvě odlišné věci.

Tak teď proč tyhle dva příklady s tou smyslovou věcí a tady takovou úplně z jiné oblasti? On jich tady má víc, těch příkladů, ale proč vůbec tyhle dva se zkoumají v jednom článku? Co mají společného? Společné jim je především to, co jsme řekli na začátku, že jsou to obsahy vědomí. A ještě více je jim společného... nechcete trochu otevřít okno? Já vidím, že mé výklady nejsou tak strhující, aby... není vám příliš teplo? Chcete to otevřít?

Hejdánek: No, já to vydržím, já mluvím, já neusnu, ale nějaký obvyklý spláchnutý obličej by nám neškodil, ale ještě musíme vydržet. Ještě kousek vydržte.

Jiný hlas: Ještě mají tyhle dva příklady něco dalšího společného. Husserlův pojem vědomí je velmi přesně vymezen. Vědomí znamená pro Husserla *intencionální* zážitek. O tom jsme posledně trochu mluvili. Je to zvláštní struktura, tohle vědomí jako *intencionální* prožívání, kterou Husserl v tomto článku také popisuje. Jsou dva základní typy zážitků. Jedny jsou *intencionální* a druhé *neintencionální*. Těm *intencionálním* Husserl říká později akty, což je jenom název pro *intencionální* zážitek, neznámá to aktivitu. Akt rovná se *intencionální* zážitek.

Neintencionální zážitek, to jsou ty zážitky, které se nevztahují k předmětu samy. Obvyklé dva příklady jsou počitek a *fantazma*. *Fantazma*, to je takový počitek, element, obdoba počitku, jenže ve fantazii. Počitky a *fantazma*, to jsou takový materiál, který sám, pokud není zformován, k ničemu nemíří. Nic, můžeme říct, neznámá. Je to takové médium, skrze které se prostupuje, ale to musí být něčím uspořádáno.

A když se to stane, že ty počitky jsou zformovány, uspořádány, tak jsou schopny potom něco znamenat, co v nich není, něco mýnit, co v nich není, a nejenom mýnit, dokonce to i předvést, dát nám. To je těžká otázka, ale základní, co vám teď říkám a už jsme o tom mluvili a kladli jsme na to důraz. Husserl používá výraz *intendovat*, což znamená mířit k něčemu. To, k čemu ten *intencionální* zážitek vědomí míří, není obsaženo v těch datech, jako jsou počitky a data *fantazmata*. To jsou data, která jsou *imanentní*, ty jsou v tom vědomí.

A ta data sama nemají nic dalšího. Když jsou zformována – nemám teď právě takovou kritiku tohoto pojetí, ale zatím se to snažím co nejlépe vyložit – tak potom vědomí má svůj předmět mimo sebe. Ne v těch datech, která jsou v něm, ale mimo sebe. A to ho definuje. Že vědomí znamená takové prožívání, kde předmět toho prožívání není *imanentní*, není uvnitř toho prožívání.

Vzpomínáte si, jak jsem vám to posledně poměrně rozsáhle vykládal a proč Husserl použil tuhle myšlenku Brentanovu? Protože kdyby byly ty předměty ve vědomí, jako jsou ty počitky v něm, tak budou podléhat všem změnám, které se týkají reality, budou, když přestanou být myšleny, zapadnou s časem. A jsou vždycky tyhle *imanentní* reálná data vědomí numericky různá. Pokaždé sice říkáme, že to je červená, ale už z hlediska časového je to jiný zážitek než před chvílí.

Ale Husserlovo východisko byl problém takzvaných ideálních jednotek. To jsou studie týkající se logiky. Tam by neplatil žádný zákon a žádný obecný vztah, kdyby se všechno vysvětlovalo z vědomí takto pojetého, jako reálně probíhající prožívání, které s časem vzniká a zase zapadá. Protože ten zážitek je pokaždé jiný, ale my přece tyhle vědy, jako je logika, zakládáme na tom, že můžeme dnes...

Jiný hlas: a zítra i já i ty mýnit totéž. Tady musí fungovat ještě nějaká jiná struktura, pokud vůbec to prožívání, ta jeho *imanentní* data, vůbec mají do tohoto procesu vstoupit, do toho mínění téhož. Tady musí být ještě něco dalšího. A to je úplně jiná složka, kterou Husserl podrobně popisuje. Já tu teorii nechávám zatím stranou, jenom vám chci vyložit smysl a základní myšlenku. Totiž tu myšlenku, že *intencionální* zážitek, na rozdíl od počitku, *neintencionálního* zážitku, ten svůj předmět nemá v sobě. A díky tomu, že ho nemá v sobě to vědomí jako reálně se dějící prožitek, tak je vůbec myslitelné, že ten předmět může být dvěma lidmi míněn jako tentýž. Nebo mnou v různých časových údobích, kdy mám

numericky různé zážitky, zážitek jedna, dvě, tři, jak jdou po sobě, že můžu mínit totéž. Tento základní objev, že vůbec je možné zkoumat souvislost prožívání a těchto ideálních jednotek, jako je pojem a logický zákon a tohle všechno, tento základní objev je umožněn tím, že se ten předmět vědomí z něho vyjme. Ale ne, že je v souvislosti mimo, ten je, to je *intencionální* předmět, to je to, k čemu to vědomí míří.

Ted' co mají tady ty dva příklady společné? Vzpomeňte tam, jak jsem mluvil o kulatém čtverci, aby nám to trochu zmrzlo. Jak ten příklad s kulatým čtvercem, tak i ten s vnímáním toho předmětu jednotlivého mají společné to, že jsou oba dva to zážitky *intencionální*. Že jednou mají předmět, který je dokonce nemožný, podruhé takový, který máme před sebou. Oba dva ty zážitky jsou představami, to jsme říkali na začátku, ale teď už jsme řekli přesně, že jsou to zážitky *intencionální*. A že jim je společné to, že ten předmět *intendují*, že jako zážitek sám ho v sobě nemají jako součást, takzvanou *imanentní* součást.

A teď přijdeme k tomu důležitému pojmu, který nám vysvětlí, jakou úlohu tady hrají ty numericky se stále měnící zážitky v tomto počínání, kterému se říká *intencionální* zážitek. Ted' tady vysvětlíme, co jsou to reprezentace. Použili jsme výrazu *intendovat*, mířit k něčemu, a to míření, to *intendování*, se děje prostřednictvím těch reálných zážitků, těch reálných obsahů, těch *imanentních* obsahů ve vědomí. Prostřednictvím těch reálně se vyskytujících, těch numericky se měnících a tak dále zážitků míříme na jiné obsahy, které nejsou dány. Slyšeli jsme, že nám není dána ani celá ta objektivní věc. Ta nám není dána tak, jako nám není dán v jednom pohledu ten stůl, když se na něj díváme. Tak nám není dán ani ten kulatý čtverec, ale ten nám ani dán být nemůže, to je jenom ten rozdíl. Ale mají společné ještě tohle, že v tom zaměření k tomu předmětu se postupuje tak, že přes něco, co je nám dáno, to jsou ty reálné obsahy, se míří k něčemu, co nám dáno není. V nějakém ohledu aspoň není dáno. Musím tu věc začít obcházet. Tyto obsahy, které jsou nám dány a prostřednictvím kterých míříme k něčemu jinému, ty nazývá *Husserl* reprezentanty. Obsahy jsou reprezentanty, a když se mluví o představách, tak tomu říká reprezentace. Nevím, jaký je v tom rozdíl, asi ne velký. Takže reprezentace jsou takové představy, které jsou prostředníkem toho míření k něčemu, co dáno není. Jejich opakem jsou představy, které se nazývají názory. Ty ten předmět pouze neintendují, nýbrž ho, ty ten předmět skutečně v sobě pojímají (*fassen*) jako *imanentní* obsahy. Ale tomu sám moc nerozumím, tak od toho radši rychle pryč.

Ted' vám to znázorním takovým příkladem, který to snad dostatečně znázorní. Ještě než k tomu příkladu přistoupím, tak uvědomme si, že ta souvislost těch reprezentantů nebo reprezentací a těch názorů, že to je právě ta souvislost, o které jsem mluvil obecně v úvodu. Skrze ty reprezentanty se míní něco, co dáno není, ale co jednou může být dáno, podruhé u kulatého čtverce nemůže být dáno. Je tu určitá souvislost. To míněné se může dostavit. A tomu *Husserl* říká naplněná *intence*. To je, když místo reprezentantů máme názory, tak se *intence* naplnila.

Ted' ten příklad, který ještě více ukáže, jak *Husserl* zkoumá určité typy, určité stavy vědomí. Je to příklad s arabeskou. Vezměme si nějakou kresbu třeba nebo arabesky nějaké a představme si, že na ně hledíme čistě esteticky. To znamená, že je necháváme působit na nás jako...

Hejdánek: co do jejich takzvané krásy. A to můžeme blíže, když bude potřeba, rozebrat, to estetické působení.

A tu náhle probleskne porozumění, že se jedná o symboly nebo písmena, značky slov. Že by se mohlo jednat. Tedy předtím jsme měli arabesku a teď hledíme a říkáme: teď to něco znamená. To je nějaký symbol. Nebo jiný příklad je, když si vezmeme nějaké zcela cizí slovo a posloucháme ho jenom jako zvuk. No a pak teprve musíme odkrýt, že zase jako v té arabesce, že to něco znamená.

A teď zní otázka: co vytváří ten rozdíl v těchto dvou situacích? Že nějaké *concretum* A jednoduše přijímáme, vystavujeme se tomu působení esteticky, v té arabesce, anebo že ho bereme jako reprezentanta pro něco jiného? Že je to symbol písmena nebo něčeho, tak teď se ta situace změní. Ted' použiju jeho vlastní slova: ten jaksi smyslový obsah je týž jako předtím. A zatímco v tom prvním případě jsme ten smyslový obsah jednoduše přijímali, tak teď se tentýž obsah stává reprezentantem pro něco jiného.

V čem je ten rozdíl těchto dvou? Teď jsme u toho jádra toho objevu. Ten rozdíl není v obsahu. Ten rozdíl arabesky a toho písmena není v obsahu. Ten obsah je týž, smyslově vzato, ty počítky, ty imanentní data. Muselo se změnit něco, jak jsem to tak opisoval, že ještě tady musí být něco dalšího, pokud máme vidět tentýž předmět nebo myslet totéž *objectum*. To je strašně důležitá negativní věta, a sice že ten rozdíl nespočívá v obsazích. Podobně jako když *Husserl* chce ukázat, když chcete někomu vysvětlit, jaký je rozdíl mezi jaksi skutečným nazíráním něčeho a obrazem téhož, tak jsou různé pokusy ukázat to z hlediska obsahu, že ten obsah třeba je matnější, méně výstižný. Ale *Husserl* to všechno vyvrací a říká, že to není dáno tím obsahem. Čím to tedy je dáno? Je to tady vůbec napsáno? V obou případech se jedná o jiný způsob přijetí, *Aufnahme*, přijetí obsahu do vědomí. A to se myslí toho imanentního obsahu. Je to jiný způsob psychického zabývání se, *Beschäftigung*, s tím nebo oním obsahem.

Aufnahme, to je... později bude *Husserl* používat výraz, možná že ho tady taky má v tom článku, *Auffassung*, pojetí. Záleží na tom, jak se pojmu ty elementy, ty reálně probíhající zážitky, imanentní ale. Jestli se jenom vystavuji, anebo jestli je pojmu jako že reprezentují něco dalšího. Ono se to k tomu může vynořit naráz samo, ne, že já si to usmyslím, ale jistěže mohu zase k písmenu, místo abych četl nápis, se esteticky věnovat, to je možné. Také se v současném umění takové všelijaké věci často používají. Takže tady teda *Aufnahme*, později *Auffassung*, pojetí.

Takže není ten rozdíl... obsah máme týž, tudíž to nemůže být v tomto smyslu, že by smyslový obsah byl nějaký jiný. To pojetí, to uchopení v okamžiku, kdy se stává arabeska znakem, kdy získává charakter reprezentujícího obsahu, klikyhák je najednou písmenem, tak se psychická situace totálně změnila. Vidíme sice znak, ale my na ten znak nenahlížíme. My nemáme, nám nejde o ten náš názor toho znaku. To jen v té estetické situaci, kterou jsem před chvílí líčil. Takže totálně nová situace. Předtím jsme měli situaci názoru, nazírání, teď ji nemáme. A nejde nám o to nazírat to písmeno. Pochopitelně, že je musíme vidět. Musíme vidět ta písmena, musíme slyšet zvuky, abychom rozuměli řeči. Ale nejde nám o to poslouchat ty zvuky, nejde nám o to nahlížet reprezentanty. Reprezentanti se zkrátka nenahlízejí, reprezentanti reprezentují.

Můžeme udělat přestávku. Reprezentant, reprezentace je určitý vztah, souvislost, kterou jsme tady naznačili. A kdy vzniká? Když se něco změní v té stránce prožívání, která není imanentní. A zajímavé na tomto příkladě je to, že musíme vidět tu arabesku dál, ale my ji nenazíráme. Teď najednou ten nápis, který tam dejme tomu rozluštíme, to, co znamená, může tam být napsáno třeba „Kulatý čtverec“, to je jedno, ale teď tady vzniká úplně nová situace. Tak tím jsem vám to vložil.

Jenom vám chci naznačit, jak bude možné na to, co jsem vyložil, navázat, až se budeme zabývat tím textem *O čase*. Protože podívejte se, co tam bude hlavní otázka. Jak je možný objektivní čas, jak je možné se setkat s objektivní věcí, když jsme dva a setkáváme se s toutéž věcí. Jak je možný objektivní čas v tom smyslu, ten čas, který měří hodiny třeba a o kterém jsme schopni se domlouvat a ve kterém se orientujeme, když naše zážitky mají nějakou časovou povahu, budou mít nějakou časovou povahu, ale ne tu objektivní, tak jaká je souvislost mezi tím prožívaným časem a tím časem objektivním.

Jiný hlas: Přesně tak, jak jsem už tady naznačoval, já na to ještě nemám odpověď, to tam budeme pak zkoumat. To vám nesmím ani prozradit, kdybych to věděl. Ale tam tato otázka, kterou jsme si tady teď formulovali ve smyslu vnímání, no tak ta, jak bude řešena, tak to už tady je vidět. Bude se muset pak zjistit, co budou ti reprezentanti, kterými se bude reprezentovat, skrze něž budeme přistupovat jako skrze médium, budeme mínit ten objektivní čas. A teď je otázka, jestli budeme moci mít dán ten, nebo ho budeme vždycky mínit. No tak pak už budeme v těch textech probírat, víte? Tak jenom aby bylo patrné, že tyhle úvodní výklady, které musím dělat stručné, jsou přípravou na to, co bychom pak snad trochu podrobněji mohli s tím textem zkoumat.

Hned toho druhého, jo? Tak hned u toho druhého napoprvé já ještě budu muset něco říct o tom a nějaký krátký text bych nějakým způsobem připravil pro vás a na to budoucí pak nějaké čtení, to už bych vám přinesl nějakou předlohu a vy byste si to z toho sami, kdo by chtěl, nějak opatřili, že se domluvíte. Pojdte sem dál, to se dá celkem tady v Praze pořídit, v té fotografii a tak. Takže napoprvé to, jak říkám, zajistím,

těch úvodních pár stránek, ale pamatujte si z toho dneška, že to bude vlastně rámec. Ten rámec už jsme trošičku formulovali. Protože ten text je z roku 1905 o tom čase, *Logická zkoumání* jsou rozvinutím toho, co jsem vám tady dneska řekl, ještě jsou tam jiné otázky. Ale tohleto, že je to pojetí těch reprezentantů, to pochází z něčeho jiného, z nějakého jiného druhu skutečnosti řekněme, než jsou ti reprezentanti. Tak to je taková základní myšlenka *Logických zkoumání*, která umožňuje zkoumat hlavně, vyložit hlavně problém těch *ideálů*, které jsou předmětnostmi vědy, jako je třeba logika, matematika.

No, ale táž metoda nebo týž rámec se pak aplikuje na řadu dalších otázek v té příští periodě, která se zase počítá podle kariéry asi do roku 1916 nebo kdy, když se pak stal v osmnáctém roce řádným profesorem, za dalších šestnáct, to znamená v sedmapadesáti. No a tam v téhle periodě provedl řadu zkoumání, třeba jsou přednášky, které se jmenují *Věc a prostor*. A zase z hlediska tohoto základního pochopení se zkoumá původ prostoru, jako my budeme zkoumat původ času. Tak to vám třeba pak jako příklad něco z toho taky povím. No, tak je vám teda, nejprve než s tím třeba začneme nějak nesouhlasit, je jasné, co jsem chtěl vám dneska říct tím referátem o tom článku, co je tam hlavní ta myšlenka, když Husserl řekne, v tu chvíli, kdy se ta arabeska promění v symbol, v písmena, tak z psychického hlediska, z hlediska prožívání, vzniká totálně nová situace. Je třeba tahle formulace jasná? Proč je totálně jiná a v čem je jiná? Já bych to třeba nejprve chtěl nějak osvětlit, ale prostě buďte namítejte, nebo žádejte vysvětlení.

Jiný hlas: Dotaz, když jste tam uvažoval o tom, že se tam mění ta arabeska, například skrze barvu, když se mění plocha, se mění barva. Vy jste tam totiž hovořil o zmenšování plochy až do bodu. A když zmenšujeme plochu, tak se s tou barvou něco děje.

Jiný hlas: Ano, něco se děje. Každý malíř pokojů vychází přece z toho, že se musí počítat s plochou, když uvažuje o působení barvy.

Jiný hlas: No ale to je snad něco jiného, než jste chtěl vy tady říct.

Jiný hlas: Působení barvy a barva jsou... kvalita té barvy, kvalita působení barvy z téže tuby závisí na ploše. Když máš bílou tečku ve velké ploše nějaké tmavé, tak tam svítí. No a když je celá bílá, myslím, že i ta kvalita té barvy je odlišná vzhledem k velikosti té plochy. Pochopitelně nejlepší nerafinovaný příklad je, že když zredukuji na nulu tu plochu, tak i tu barvu. No, ale už předtím to souvisí taky. Ale můžeme říct lepší příklad.

Jiný hlas: A to, co už je potom s psychickým...

Jiný hlas: Závisí vždycky působení, ta kvalita působení na člověka, když si vezmeš velkou plochu a uděláš tam malou tečku, anebo tam uděláš velké kolo. To už...

Jiný hlas: Barvu jako takovou...

Jiný hlas: No ale čeho? Obsahů, které jsou nějak ve vědomí, uvědomovaných obsahů. A o barvě lze mluvit jediné z hlediska vnímání. Barvu mohu sice definovat vlněním, ale to pak nedefinuji barvu, ale vlnění. Barva může existovat tak, že nemusí být ve vědomí, nebo ji nemusí nikdo vnímat.

Jiný hlas: No já, ale když přijde nějaký odborník, který to nebude esteticky zkoumat, třeba někdo, kdo látky barví a rozlišuje vždycky ty tóny a nezkoumá to esteticky. Ten chce namíchat zase tentýž odstín. To není estetické. A teď, když malíř chce udělat, aby tahle stěna působila tak, aby se netřískala s tou druhou, tak nestačí jenom nanést barvu z téže piksly. To není estetické, to je jaksi takové objektivní zkoumání zákonitostí barev. Nebo tóny, tomu taky sice úplně nerozumím, s intenzitou se mění kvalita toho tónu. Když tentýž tón, nějaké E, je hodně nahlas, tak má ještě jinou kvalitu. Snad tomu rozumím. Nebo jiné příklady, vezměte si...

Jiný hlas: S hlasitostí se taky mění tón.

Jiný hlas: Ono to furt je tón E2 třeba, ale ta jeho prožívaná kvalita je jiná. No tak ještě uveďme lepší příklad. Na co to má být příklad? Na nesamostatnost. Všechny ty geometrické vztahy, o čem mluví Aristotelés, když říká o tom být v, že když mluvím o lichém a sudém, nemůžu nemluvit zároveň o čísle. Nemůžu o lichosti mluvit bez čísla. Nebo v geometrii potom, když mluvím o přímce, nemohu nemluvit, implicitně nemohu o bodě. Možná že třeba jo, já nevím, ale ten první příklad snad platí. Vidíme, že nejsou nezávislé, že když se mění jeden, když zruším body, tak zruším přímku.

Jiný hlas: Nesamostatné mu připadá jako tenhle problém, každý příklad, který uvažuje o možnosti to oddělit a uvažovat o samostatnosti. Třeba s tou koňskou hlavou, třeba s tou hlavou. Že tedy pravda je, že kdybychom šli po ulici a najednou potkali lidskou hlavu, tak ten rozdíl od toho, kdyby šel celý člověk, je mnohem větší než ten rozdíl, jestli ta bílá skvrna je ve velkém nebo v malém nějaký jiný. Že tam jde o jakési dojmy, ale tadyhle prostě jde o hromadu lidí [nesrozumitelné].

Hejdánek: Jo.

--- (1983-12-19 Petr Rezek – Husserl II (1), zač. B 12,12, I.2_066Sez b_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Ta nauka o těch *imanentních* obsazích, tedy pocitech při vnímání a *fantazmatech* při fantazírování, je myslím dost napadnutelná. Jako tak předesílám, možná příště nebo při nějaké vhodnější příležitosti trochu tu kritiku vám ukážu. Myslím si, že jsou ty počítky konstrukt. Jsou to, tedy tyhle ty *imanentní* obsahy, že jsou to vyanalizované prvky. Vyanalizované, to znamená, nelze je přímo nahlédnout, střetnout se s nimi. Myslím si, že počítej jako ve filosofii, že ho nikdo nikdy neviděl. Někaké definice tam u Husserla jsou, teď si žádnou nepamatuju zrovna, ale ty jsou takové konstruktivní definice spíš. Takže to je první taková nemilá okolnost, když to chceme vysvětlovat.

Takže spíš musíme přemýšlet, projít tou cestou té konstrukce. Proč vůbec se cítí nucen něco takového konstatovat nebo prostě takhle to vyložit. Tak já myslím, že hlavní důvod téhle té konstrukce nebo rekonstrukce počítka je východisko od karteziánského rozdělení světa na dva světy, na svět vnitřní a vnější. Ten vnitřní svět, to je svět prožívání, takhle obecně řečeno. A teď to je strašně komplikované. Ten vnější svět, pokud není prožíván, a to prožíván teď v nejšířším slova smyslu, teď se nemíní jen ta *imanentní* data. Pokud, já to pak uvedu na takovém příkladu, který jsem tady možná už posledně říkal. Nebo začnu ještě trochu šířeji totéž chtít říct.

Východisko Brentana, na kterého Husserl navazuje, je, jak jsem posledně říkal, pokus podat *deskriptivní* definici toho fenoménu, kterým se má zabývat psychologie, psychického fenoménu. *Deskriptivní* znamená tolik: obejít se pokud možno bez nějakých metafyzických úvah. Když se řekne, jak jsem tady říkal, když se řekne, že předmětem psychologie je duše, tak se hned někdo ptá: a je duše substance nebo je to něco na substanci, je to vlastnost, je zničitelná, nezničitelná? Brentano se opírá o ty Descartovy objevy, o toto „myslím, že myslím“ nebo „prožívám, že prožívám“, že? A domnívá se, že tohleto je taková charakteristika, která – jistěže se to dá zase kritizovat, už to částečně děláme, říkáme, že v podstatě je to nějaká konstrukce – ale přinejmenším je to pokrok určitý, že jakoby se od těch tradičních metafyzických otázek udělal krok někam stranou nebo jinam. Že teď prostě tohleto necháme nerozhodnuté, jestli je duše substance a tak dále. My teď budeme mít takové kritérium toho předmětu psychologie, které získáme z něho samotného. Prožívání konstatuje, že prožívá, a tím se liší od toho, co je prožíváné a co nepatří k tomu prožívání. Ten vnímaný dům třeba. A takhle nějak na to se jde. Takže východiskem je prostě ten pokus najít *deskriptivní* kritérium vědomí, předmětu psychologie, tedy vědomí zážitku. No, ale ta *deskriptivní* analýza se provádí na půdě, která je charakterizována tím rozdělením na ty dva světy, svět vnitřní a vnější. Ten vnitřní, to je právě ta... tam panuje jistota. O tom vnějším, o tom, co prožívám, panuje nejistota. To je fyzikální fenomén.

A teďko Husserl se myslím chopí téhle té základní myšlenky, nebo to je aspoň jeho východisko, že určité složky, určité části našeho prožívání mají tenhle ten výjimečný ráz, o kterém mluví Brentano a Descartes. Když totiž budu zkoumat prožívání jako prožívání, tak mám něco pevného, v tom se nemohu, v tom nemůže být omyl. Tohleto kritérium ze začátku přijímá taky.

A teďko vznikne otázka, zda o tom, co prožíváme, tedy o tom vnímaném domu, zda je možné také nabýt nějakou jistotu. Zda je možná evidence i o tom vnějším vnímání. A pořád je na té půdě těch dvou světů. Ten vnější můžeme pochopit potom ještě jako nějaké věci o sobě, které nevidíme, které na nás pouze působí. Ale to necháváme stranou. Máme to takové relativní rozdělení: vnitřní svět, to jsou ty naše zážitky jako průběhy prožívání, a to prožíváné, to je teď to, co reprezentuje ten vnější.

No a teďko vznikne otázka: je nějaká souvislost mezi tímhle tím vnitřním jistým prožíváním a tím, ve kterém se můžeme mýlit? Brentano říká, že ty vnější, o tom se můžeme zklamat a to je pochybné a tak

dále. Husserl přijde s tímhle tím přesnějším rozlišením toho kritéria té jistoty a nejistoty. Říkal jsem vám tady ten příklad s tím zubařem? S tím zubařem neříkal? Ne? Nezdá se. No, máme to na pomoc u toho zubaře hned, když už o tom mluvíme.

Tak to je velice pěkný příklad. Jdete k zubaři, že vás bolí zub, protože v něm máte kaz, a žádáte, aby ten zubař ho ošetřil. On konstatuje, že ten zub je zdravý. Když je poněkud arogantnější, tak řekne, že si vymýšlíte. To je ten bod. Že jsou tu smíšené dvě situace. Když tu bolest vezmu jako bolest, tak je nepochybné, že jsem ji měl, bez ohledu na to, jestli v tom zubu je ten kaz nebo není. Ale jakmile budu uvádět tuhle tu nepochybnou bolest do souvislosti s tím kazem, o němž už ovšem nemohu, tedy neprožívám ho, o němž prostě nějakou takovouhle souvislost toho vnějšího světa... tu když... tak když vezmu ten zážitek bolesti jako zážitek bolesti...

Jiný hlas: Prožívání prožívání, no.

Hejdánek: Tak takhle, no. Tak zkrátka se nedá diskutovat o tom, že se vymýšlí nebo tak. Ale z tohoto toho hlediska bych taky nešel za tím zubařem. Když bych studoval jenom tu bolest svého bolení své bolesti, tak bych nešel za tím zubařem. Ten příklad ukazuje, že my to naše prožívání vždycky ještě zařazujeme do nějakých souvislostí, které v tom prožívání nejsou, které znamenají překročit ten zážitek. Husserl mluví o *zu-deuten*, vyložit tu věc jako patřící k něčemu, k nějaké příčině, která to tam... nějaký červíček nebo tam vrtá v tom a tam cítíme toho červíčka.

Jiný hlas: Jenže ale víme, že to je v zubu.

Hejdánek: No počkej, co?

Jiný hlas: Já prožívám, prožívám bolest. A přece neřeším, že to je v zubu. Bolí zub. Že si musím prosadit ještě nějaký jiný akt, že to je v zubu. Já prožívám bolest nohy.

Hejdánek: Ano. A jakmile řeknu, že to je v zubu, tak tím překračuju tu bolest. Třeba tou lokalizací.

Jiný hlas: Tady má krásné místo, jestli můžu do toho vstoupit, na začátku Roland Barthes, který říká, že malé dítě ještě nevědělo, že prožívá bolest jako bouchnutí se, že se ten člověk teprve učí lokalizovat a tím omezuje bolest. Takže vlastně už v lokalizaci bolesti už je obsaženo něco, co tu bolest překračuje.

Hejdánek: Ano. No, tak a teď chci vysvětlit ty, ano, ten zub to je to vnější. Ta bolest to je to vnitřní. No a teď když nebudeme provádět to *zu-deuten*, to připojení té bolesti k tomu vnějšímu, tak máme předmět zkoumání, který je evidentní, který je jistý, nevyvratný v přímém smyslu.

Teď proč se začne mluvit o těch počítacích a o těch imanentních obsazích, tak to je proto, že je to vysvětlení, je to odpověď na tuto otázku: jak je možné mít takovouto jistotu o tom vnitřním? Odpověď je vedena takovým schématem, to je ten rámec, který se domnívám, že tam je jako podklad pro konstrukci těch počítků. Tu nevyvratnost, tu jistotu je možné mít jen tehdy, když to, co zkoumám, nebude reprezentovat něco jiného, v naší terminologii. Jakmile mi ta bolest bude reprezentovat hlodající kaz, tak tam už nemám tu, jak jsme měli s tou *arabesku*, už nenahlížím tu *arabesku*, musím ji vidět, musím tu bolest prožívat, ale o to tu nejde, ta bolest reprezentuje kaz v zubu. *Arabeska* už není *arabesku*, ale je to písmeno, které reprezentuje nějaký význam. A tam to nemáme, to, co to reprezentuje. Třeba se ukáže, že to bude nějaká věta tam napsaná, která třeba neplatí, nebo kterou dokonce nemůžeme najít, nebo ten zubař nám řekne, že tam žádnou díru nemáte. Takže to očekávání, to mínění skrze ty reprezentanty se zklame, nenaplní se. A to my nemůžeme předem vědět, jestli se naplní, jestli tam tu díru máme nebo ne v tom zubu.

Takže ta myšlenka je: když ti reprezentanti nebudou reprezentovat, tudíž když se reprezentanti stanou tím názorem, ne že skrze ně mířím k něčemu dalšímu, co se teprve má nazřít, nýbrž už to tady je. Jsme tam takovou podobnou větu četli, jak jsem říkal, že je těžká, pojďme raději dál. Tak když ti reprezentanti budou tím názorem, abych to říkal paradoxně, protože reprezentanti jsou imanentní, a když nebudou k ničemu ukazovat, tak jsem v té sféře, kde se nemohu zmýlit. Protože je to ta nejvnitřnější sféra imanence, kde platí Descartesovo kritérium. A když já nebudu skrze ně prostupovat k něčemu, kde už to kritérium descartovsky neplatí, no tak mám pevnou půdu.

Takže ty reprezentanti, ty obsahy, on má vícero obsahů, tím vás nechci, to není potřeba zatím vykládat,

tento typ obsahu, tyto imanentní obsahy, ty jsou zkonstruovány proto, aby se vyložilo Descartesovo kritérium jistoty. Schéma pro ten výklad je ten rozdíl mezi těmi reprezentanty a názory. Reprezentanti jsou imanentní obsahy; když nereprezentují, když jsou přímo nazírány, když se totiž kryjí s tím, co mají reprezentovat, tak to mám už v té imanenci jako jisté. Tohle myslím, že je důvod té konstrukce těch počitků, které je jinak těžké ukázat někomu. My se setkáváme s věcmi nebo s nějakou náladou nebo s nějakými celkovějšími souvislostmi, a ne s nějakými elementy takovými. Ale on získává konstrukci, že tam něco takového musí být, protože jinak nebude jasné potom ani to vyplnění toho míněného. Já skrze ty reprezentanty k něčemu mířím, no a teď když se s tou věcí skutečně setkám, když se mi to mínění vyplňuje, tak čím se mi vyplní? Zase jinými reprezentanty, zase nějakými imanentními daty, která jsou kritériem toho naplnění, tyhle ty imanentní data. Takže ty jsou tam kvůli tomu, aby se všechno tohle to, ten problém evidence a jistoty, nějak vysvětlil. Když ukazují k něčemu dál přes sebe, tak nemám tu evidenci. Ale problém pravdy a evidence, to je strašně těžké, to nedovedu u Husserla takhle vyložit. Jiný hlas: Já jsem si z toho trochu zapamatoval, co jsem chtěl, ten bod před tím jsme udělali, rozlišení toho vnějšího a vnitřního v poukazu na ten zub. Když půjdeme dál, nedá se ten bod ještě poposunout, ten bod obratu ještě kouseček dál, a to do momentu, kdy si vůbec uvědomíme, že se jedná o bolest? Hejdánek: Čili jak?

Jiný hlas: Já prožívám, ale pak si uvědomuji, že to je bolest.

Hejdánek: jakože to je bolest. A ta nejistota, která se týkala toho, že je zub, že to je zub, se objevuje najednou na té úrovni té bolesti. Čili já nevím, co to prožívám. Ostatně už ta představa tedy nebo ten předpoklad, že tu něco zajišťuju, že tu prostě získávám nějakou evidenci, je závislá na tom, že kromě té bolesti jsem tu já. A už to není nezajištěné.

Ve chvíli, kdy bolest mě nezaplavuje tak, že já jsem tou bolestí a bolest je mnou. Jakmile já jsem odlišený od té bolesti, tak už jsem mimo oblast evidence. Ale evidence je možná teprve tam, kde k tomuhle rozlišení dojde. Čili z toho vyplývá, že evidence vůbec není možná na téhle úrovni těch počitků. Evidence je možná teprve v reflexi. Čili ale v reflexi už bolest není tím prožitkem samým, nýbrž je reflexí toho prožívání. To je ten smysl toho u něj.

Jiný hlas: Takže to mělo být počítka a pak se přistoupilo k těm...?

Jiný hlas: To musí, no.

Jiný hlas: Kdy to musí přijít na začátek. To v lidstvu přišlo, ale ty změny, třeba ta změna od té *arabesky*, to už taky předtím bylo pojetí. No, ale teď je totálně situace jiná. Teď zase tam je jiné pojetí a pěkný příklad ukazuje, že ty obsahy, ty *imanentní*, že jsou stejné. To je taky otázka, možná že se v tom mýlí třeba. Ale aspoň pro ten jeho výklad je to dobrý příklad. Měly by být stejné a pokaždé to je úplně jiná situace. Ne v tom smyslu, že jednou vidím písmeno A, podruhé B nebo že jednou vidím *arabesku* takovou a podruhé makovou. To by nebyly totálně odlišné situace. Že teď vznikla ta situace té *reprezentace*, to je úplně nový typ zase vzhledem k tomu předchozímu, úplně jiný typ situace. To je zajímavé, odkud se to bere. Náhle. Náhle zableskne prostě nám porozumění, že vlastně jsou to písmena, že jo.

Jiný hlas: Dokonce to přijde takhle samo.

Jiný hlas: Bez našeho úsilí.

Jiný hlas: To je zajímavé. Takže ten příklad myslím dobrý na tohleto. No teď je otázka, jestli ty obsahy *imanentně*, jestli to mají být počítka třeba, možná ne. Ale ta změna zase, to myslím popsáno dobře, že to je úplně jiná situace. Ale nesmíme se zmýlit, tam se nesmí zmýlit s těmi počítka, co se změnilo všechno.

Jiný hlas: No počkej, tak kdyby se změnilo úplně všechno, tak pak nebudou ty situace vůbec souviset. A nemohli bychom říct, že jsme v té *arabesce* objevili písmena. Něco tam musí být společného.

Jiný hlas: Něco, ale nebudou to ty stejné smyslové počítka, nebo ne.

Jiný hlas: Možná například ta smyslová pozornost, že je přesunutá tam. Tedy my se v tom smyslovém vnímání soustředíme na něco jiného než původně.

Jiný hlas: No jo, ale to by tam byl vložený jiný akt reflexe. A pozor, aby z toho neplynulo to, co on nechce. Že by ten rozdíl v těch dvou situacích byl dán rozdílem obsahu. Požívaných obsahů. Jako v tom

imanentním smyslu. Jestliže obsahy jsou tady různé, jedno je *arabeska*, podruhé písmena. Ale to nejsou právě ty, které reálně se...

Jiný hlas: No, tak tyhle jsou různé, ale ten, z čeho se to buduje, to jednou písmeno, podruhé *arabeska*, to má být stejné.

Jiný hlas: V každém případě dochází k tomu, že já si uvědomuji, tedy nějakým způsobem reflektuji vůbec, že něco vidím, že vidím prostě nějaký tvar. Že potom za tím poznávám něco jiného, je už potom jiný, vyšší stupeň reflexe, který už může přijít jakýmkoliv způsobem.

Jiný hlas: Proč vyšší? Tak já můžu postupovat zrovna obráceně. To je taky možné, že se zahledím do těch písmen v novinách, začnu zkoumat ty skvrny jako nějaký...

Jiný hlas: Jo, to jako...

Jiný hlas: Tam to je...

Jiný hlas: ...rozdíl je tady jiný než ten, který se odbývá mezi těmi...

Jiný hlas: Mě hlavně záráží, proč já myslím, že tady žádná reflexe není. Nevím přesně sice, co tím myslíte, ale právě ten příklad ukazuje, že to bez pokud reflexe je nějaký můj výkon, tak tady se to stane samo.

Najednou prostě vidím písmena. To je zajímavé, ne? Nebo to se taky děje reflexí?

Jiný hlas: Ono to není sice jako jen tak z ničeho nic, to tam jako jak je ten psychologický nebo fyziologický test, něco takového shodného a teď jestli to vidíš...

Jiný hlas: No takové ty proměňující se figury nebo ty, kam to jede dovnitř. Tam v podstatě ten člověk se může rozhodnout, že to uvidí obráceně, než to momentálně vidí.

Jiný hlas: No, ale k tomu, aby to viděl obráceně, ale neudrží to. Zase se mu to zvrátí samo, proto se ty figury jmenují zvrtné. To neudržíš. To se ti zase, na jistou dobu to udržíš a pak se ti to přehoupne samo. To je zajímavé.

Jiný hlas: No, ale ono se to samo...

Jiný hlas: I když to chce podržet, tak se to zase... Pak to můžeš držet a možná že existuje nějaká výjimečná, která by byla, jak to popisuješ, ale ty klasické jsou právě zajímavé tím...

Jiný hlas: Cože?

Jiný hlas: To se přehoupne, i když to člověk ví právě. V tom jsou ty příklady zajímavé.

Jiný hlas: No?

Jiný hlas: On se na to podívá a najednou se mu to před očima promění. A ještě to nevěděl, že se mu to promění.

Jiný hlas: Ale můžete si to taky měnit. Neudrží to dlouho, ale může.

Jiný hlas: No jistě, může se, může čekat a trochu napomáhat tomu, aby viděl to druhé. Ale zajímavé jsou ty figury právě tím... Jistěže jsou možná takové, co se udrží, ale ty nejzajímavější nebo prostě ta rafinovanost jejich je v tom, že se to nedá udržet. Že by sis řekl, že v tom uvidím jenom tu jednu. Díváš se na to a před očima se ti to proti tvé vůli, proti tvé reflexi, abych tak řekl, se ti to prostě zvrstí.

Jiný hlas: No tak se k tomu podíváme příště, co na tom je, tam to je jasné.

Jiný hlas: No, ale je přece zkušenost, já vím aspoň, já tu zkušenost mám, že si s tím můžu zahrávat.

Jiný hlas: Ano, to tak...

Jiný hlas: ...že teď to vidím takhle...

Jiný hlas: Ne, tak to třeba jde, že to, co popisuješ, k tomu dochází třeba, že se na to zaměřím, že budu si říkat, že to žluté je pozadí a na tom jsou ty písmena. Anebo si řeknu, že prostě, teď si řeknu a tak červené je pozadí a jsou vyříznuté ty písmena. Jo, to můžu. Ale tamto jsou rafinovanější věci, kde tady opravdu můžu zůstat, to je příklad, kde si to můžu říct a změnit podle libovůle, ale tamto, schválně někde vyhrabu ten příklad, tamto prostě nejde udržet, protože se třeba ten pohár, ty dva obličejové proti sobě nebo pohár. No tak to chvíli člověk vidí a neudrží to prostě. To je zajímavé. Takže to by bylo jako proti té reflexi.

Jiný hlas: No ne proti té reflexi, tam nastupují spíš nějaké automatismy nebo, jak jsme o tom minule hovořili, ty *pasivní syntézy*. Ale nicméně teda fakt je, že do ní je možno intervenovat.

Jiný hlas: No, ale to je slabý argument, protože že můžu...

Jiný hlas: Ne slabý, ne takhle, ne že do ní je možno, dokonce že do ní není možno.

Jiný hlas: Není. Do těch příkladů, co mám na mysli, tam není možno.

Jiný hlas: I když ti reflexe řekne, že může do toho...

Jiný hlas: Ne do tamtěch, tady jo, tady jo, ale do tamtěch ne. No tak já to příště přinesu a bude to velice zajímavý večer, když se budeme hádat, kdo to, že to, koukej, ještě to držím pořád, ještě to...

Hejdánek: je to to, že přitom můžu změnit i tu rychlost, nebo ji můžu urychlit, tu změnu, nebo ji zpomalit. Prostě můžu, a zase nemusím. No jo, ale jistě ji nemůžu zrychlit zase tak rychle, jak bych třeba chtěl. Také ne. A zajímavější je, že ono se to mění, i když do toho nechci zasahovat. Mně se to mění, to je zajímavé právě. To je na tom nejzajímavější. Ovšem to nejdůležitější na tom je, že můžu... no, to tam právě musí být, to nejdůležitější, že se to mění, i když do toho nechci zasahovat. To je zajímavé, ne? Pojdte se podívat.

No, a teď, co se na tom změní? Co je na tom zajímavého? Moment. No ne, a teď co udělá ten, když někdo řekne: „No jo, ale...“ Tohle není, co mám teď na mysli, není zvrtná figura. Nevím, jak bych to spojil dohromady, ale zase z tohoto oboru jsou prostě ty jevy, že když je tady kolečko a vedle příмка, a to kolečko, když je vedle něčeho jiného, tak vypadá menší. A co se teď udělá? Teď se vezme metr a změří se to. „No vidíš, máš tytéž smyslové obsahy.“ A to je možná sporný bod. Máš tytéž smyslové obsahy, zřetelně, tomu musíš věřit.

A totiž tento výklad, že když se řekne: „Máš, vlastně si to změř, máš tady, vidíš černé na bílém, že jsou ty kroužky stejně velké,“ tak tohle vychází zase z jednoho předsudku. Anebo vlastně možná ne, nemusí to být předsudek. Ta psychologie, která neviděla tyto souvislosti, prostě před určitou, já nevím, před sto lety nikdo to neviděl, že ten kroužek je menší. Tentýž kroužek, že je menší a vedle že je větší. To neviděli dokonce. Proč to neviděli? Proč se tyhle věci, které každý vidí dneska, musely objevit až někdy ve dvacátých třicátých letech?

Ano, oni vycházeli z toho, že existuje jednoznačné přiřazení mezi tím průmětem na sítnici a že koresponduje bod tady na tom papíře bodu tam, a ty body jsou zase seřazeny vedle sebe a není tedy myslitelné, abychom to viděli jinak, když odpovídá zcela jednoznačně přiřazená korespondence průmětů těch obrazců. Z toho vycházeli a neodhalili vlastně takovou novou, podivnou dimenzi, že vlastně vidíme jinak, než oni konstruovali. To třeba bylo nutné zbourat, tento předpoklad té *hypotézy jednoznačného přiřazení* na sítnici.

Ale říkám to proto, že je to zajímavá situace, když se teď vezme ten metr. Teď sám nevím, pro kterou tu teorii to má svědčit. Co se děje, když já někoho budu přesvědčovat: „No to je větší, to je menší.“ Teď já mu řeknu: „Ale jsou oba stejné.“ Teď ho přesvědčím tak, že vezmu něco, co je nad námi oběma, totiž metr, a změřím jedno a druhé. Pokud tohle podnikám, tak jsem zastáncem té asocianistické teorie, té *konstantní hypotézy*, co se tomu říká, o té korespondenci těch průmětů.

No právě, že asi ne. Já bych to spíš vyložil tak, že... podívejte se, hudebník, který má absolutní sluch, tak nejenom že ví, kde je přesně jednočárkované a, a rozezná ho od všech ostatních tónů za jakýchkoli okolností, ale navíc ho rozezná čistě. To znamená, když například hraje na housle, tak slyší všechny ty vibrace, všechny ty druhy, úchyly od toho čistého tónu. Naproti tomu každý normální člověk má tendenci, když tu písničku zná a slyší to zahrát maličko falešně, tak si to sám vyrovnává tak, že tu falešnost neslyší. Jenom člověk vysoce nadaný to rozezná. Proč? Protože znáte tu písničku a vkládáte to, co víte, co znáte, do toho, co slyšíte.

Podobně je to u malířů. Když přijde v zimě a maluje krajinu zasněženou, tak nikdy nemaluje sníh bílý, protože sníh nikdy bílý není. Malíř vidí, že není bílý. Ale vás, pokud nejste nadaní malíři, vás to vůbec nenapadne. Když jdete venku, tak vidíte všechno, že je bílé, protože víte, že sníh je bílý. Vy to víte, a tudíž vidíte bílé. On nikdy není bílý, protože vždycky něco odráží. Čili mně se zdá spíš tohle, že když já jednou vím, že to je změřené, tak už nevěřím tomu, co vidím. No jo, ale pořád tam právě to trvá. To se změní, a pořád je ten kroužek jednou větší a jednou menší. To je ta otázka, jestli to takhle interpretujeme, nebo jestli jsme otevřeli tu možnost, že to vidíme, že je větší. A bych na to nezapomněl, před vámi si budu

malovat kruhy.

Jo, to je pravda. A teď v této souvislosti vzniká zajímavá otázka. Když *Husserl* mluví o těch *imanentních datech*, je on snad, patří snad do toho tábora té *konstantní hypotézy*, že když řekne: „Máte s tou *arabeskou*, máte týž smyslový obsah jako předtím?“ Je to totéž? Sám nevím. Postupuje tím způsobem jako ten asocianista, který řekne: „No, tak tady je tolik a tolik bodů v takové konstelaci, tedy působí na tu sítnici a jednou to vidíš jako *arabesku*, podruhé jako písmeno, obsah smyslový je týž, protože těch bodů je pořád stejně?“ Je možné, že *Husserl* se nechá zavádět něčím takovýmhle? Ale myslím, že to nebude pravda, protože on udělal už před tímto článkem objevy, které to vyvracejí.

On totiž nezávisle na tom *Ehrenfelsovi* objevil takzvané ty *tvarové kvality*, nebo jak se tomu přesně říká, jak on tomu ale sám říká. Už jsem to stokrát věděl. Já vám to popíšu. On přišel na to, že když srovnávám hejno a třeba alej, jsou to takové celky, které nevznikají *koligováním*, nejsou to ty kolektivy, které teprve musím si shrnout. Naopak je to celek, ve kterém si můžu vyčlenit pak ty prvky dodatečně. A on si všiml toho, že třeba řada a hejno mají úplně jiný ráz, oslovuje nás jiným způsobem každý z těchto celků. K hejnu patří, že tam třeba neplatí pouze to, že souseda mám vždycky jenom na jedné straně, kdybych se pokusil to nějak popsat. Ale to už teď formuluju nějak pojmově. To poznáváme naráz, pohledem. Pohledem hned poznám, nemusím si to zaprvé počítat nebo shrnovat ty prvky, ale na první pohled už nás oslovuje takovým kvazismyslovým způsobem, jako nás oslovuje barva, tak tohle má takový kvazismyslový ráz.

Jiný hlas: Toho by si nemohl všimnout, kdyby vycházel z této teorie, že totiž různé celky mají jakýsi jiný způsob oslovování. Tedy celky tohoto druhu – já nevím, jak jsou souhrnně nazvané tyhle soubory *hejna* a... jo? A taky...

Jiný hlas: No, přece se říká, že to je jiný přístup. Čili když *hejno* vidím jako *hejno*, tak to je jiný přístup, než kdybych to viděl každý zvlášť, ne?

Jiný hlas: To je pravda, ano, ale zajímavé je to, že v tom přístupu k tomu *hejnu* jako *hejnu*, že najednou... že by to bylo stejné jako s tou *arabeskou*, myslíš? Že by tam zase změnilo něco v tom, co se ukazuje, že já jsem schopen ten jiný přístup mít. V tom smyslu on nezůstává v rámci té staré teorie. Že on by zase řekl, že pořád jsou to smyslová data a jednou já teď rozčlením ty stromy a spočítám je, ale tatáž smyslová data, tytéž reprezentanty můžu v jiném pojetí mít jako *hejno* nebo tedy tady *alej*. Že by to byl stejný příklad jako s tou *arabeskou*. No, to je těžká otázka, teď nevím, jak bych na to odpověděl. Zdá se, je to opravdu podezřelé, vypadá to, že tahle *konstanční hypotéza* je vodítkem. Těžko se to vyvrátí, tahle námitka, kterou jsme teď zformulovali, právě proto, že ty počítky podle mého názoru nelze ukázat, že je to konstrukce. A konstrukce, když mám ty dva příklady, konstrukce, která má být tím společným bodem, abych to mohl vůbec srovnat. Abych mohl říct, že to, co jsem předtím viděl jako *arabesku*, vidím teď jako písmena, tak tady musím najít nějaký společný bod. Když to bude úplně totálně odlišné, tak to nebude mít souvislost. A ten identický bod, že jsou tyhle zkonstruované základní smyslové elementy, ty zaručují tu identitu v těchto příkladech. Ale to je jiná odpověď na to, proč jsou nutné. Předtím to bylo pro tu identitu... Já si to chci nějak shrnout a příště bych o tom promluvil trochu podrobněji. On potom mluví o těch *noematických*, o těch *hyletických* datech. Neříká tomu počítky, já přesně nevím, co ta *hyletická* data jsou, to jsem ještě nečetl *Ideje*. Ale drží to dost dlouho i po *Logických zkoumáních*, když třeba mluví o tom prostoru, tak vykládá vznik pole, a pole, to je souvislost vybudovaná na základě asociace pasivním způsobem, souvislost, která se opírá o *extenzi* počítků. Počítky mají *extenzi*. Takže drží to rozhodně dost dlouho a zdá se, že to je konstrukce silného kalibru. Ale myslím, že to zas tolik nevádí, protože když si uvědomíme... My ho můžeme rovnou napadnout, že počítky jsou nesmysl, ale když si uvědomíme, jakou plní funkci, proč je zavedl, tak musíme projít těmi příklady s tou *arabeskou*, s tím *hejnem* a s tímhle, a teď to analyzovat znovu. A teď můžeme kontrolovat, jak to vyložíme bez počítků? Budeme muset přece mít něco identického tam. On nenalezl nic jiného než ty počítky, zase asi v té tradici psychologické, jinak on sám je proti *psychologismu*. No jo, ale jak k tomu to celé, celý ten výpad je umožněn tím, že jak pořád tady opakuju, že to pojetí, to už není reálná složka toho prožívání, to pojetí, že z toho dělám *hejno*. A že

můžu z jiných počitků udělat zase totéž *hejno*. To pojetí, tahle složka, která charakterizuje vědomí jako vědomí, jako *intencionalní*, to znamená jako překračující ta *imanentní* data, že reprezentanti jsou médii, skrze které něco míním, tak se s tím můžu pak setkat a nahlédnout. Ale ten základní charakter toho vědomí je ta *intencionalita*, umožňuje překonat ten *psychologismus* tím, že tenhle ráz překračující ta *imanentní* data, ten už není reálnou složkou prožívání. Je to tak, já musím vždycky reálně prožívat v čase a stárnout, ale moje prožívání má složku, která nestárne. Tenhle charakter toho překračování k tomu *intencionalnímu* předmětu. Kdyby stárla a měnila se s časem, byla historická v tomto smyslu, tak nebude věda, nemůžeme se domluvit o ničem. Dokonce nejen domluvit, ale ani bych nebyl schopen tentýž předmět vidět jako tentýž za minutu, svět by se mi rozpadal.

Jiný hlas: I domluvit se, to je přece v čase. Dva se mají domluvit, musejí se domluvit na základě svých prožitků, jinak by...

Jiný hlas: To jsem potvrdil.

Hejdánek: A to znamená, že to, co přesahuje to pouhé prožívání, že zpětně organizuje to prožívání.

Jiný hlas: No, nevím, proč říkat zpětně. Jak zpětně?

Hejdánek: No, když jednou postavím trojúhelník jako trojúhelník, tak pak můžu rozpracovat trigonometrii a to rozpracovávání, to je to prožívání, že?

Jiný hlas: No, opatrně. To rozpracovávání, ano, ale pozor, ale geometrii vždycky musejí být naživo a musejí prožívat. Ale to rozpracování trigonometrie, to není prožívání. To není bez toho prožívání, to nikdo nepopírá. Ale není to bez toho konstituovaného trojúhelníku jako toho *intencionalního*... S tím vším by Husserl souhlasil, protože když je vědomí definováno jako *intencionalní* zážitek, tak nemůže být bez předmětu. Prostě když nebude mít předmět, tak není.

Jiný hlas: To, že když ten předmět je konstituován, je to *manko*, tak to už je něco jiného.

Jiný hlas: Ano, probíhá jinak, ale teď pozor, jestli myslíš, že probíhá jinak ta *imanentní* složka, ta historická dějící se v čase...

Jiný hlas: I ta... dobře, i ta ideální.

Jiný hlas: Ano, ale pak jsou nějaké základní struktury, jako například vůbec ta struktura *intencionality*, tak ta se podle Husserla nemění.

Jiný hlas: Ale to je něco reálného.

Jiný hlas: Nemění se, ta není reálná, ta je ideální. Husserl je idealista.

Jiný hlas: Ta *intencionalita* je buďto [nesrozumitelné], nebo je to [nesrozumitelné].

Jiný hlas: Ne, *intencionalita*, teď jsem to použil prve tak nevhodně, vždycky jsem předtím říkal *intencionalní* zážitek, tak *intencionalitou* jsem zase myslel charakter vědomí, bytí vědomím o. Tohle jsem myslel tou *intencionalitou*.

Jiný hlas: A to je charakter vědomí.

Jiný hlas: Ano, tím je přímo vymezen.

Jiný hlas: Jakožto prožívání.

Jiný hlas: Ano, že je to prožívání něčeho, na rozdíl od těch počitků, které nejsou prožívání. To je právě to řešení naší otázky, jestliže jednou je tady konstituován ten předmět, to jest to, co není součástí prožívání, a jestliže jakmile je jednou konstituován, to ovlivňuje, čili *intervenuje* v...

Hejdánek: tom průběhu našeho dalšího prožívání, takže my už prožíváme jinak. To znamená, že tedy samo to vnímání, když jednou už tady máme ten *intencionalní* předmět – les nebo alej nebo hejno nebo něco takového – no tak to ovlivňuje i to naše vnímání, už to vnímáme jinak. Já si myslím, že není potřeba *hypostazovat* nějaké počitky, které jsou identické.

Jiný hlas: No jo, ale pak tu identitu musíme vysvětlit jiným způsobem.

Hejdánek: No tak ta identita, ta se týká jenom předmětu, to je tematické u těchto počitků.

Jiný hlas: No tak ono je to všechno asi složitější, protože třeba ta formulace, když už je ten předmět konstituován, jako mám tady to hejno, tak se musí asi klást větší důraz na to, že ten smysl té předmětnosti, zde tedy hejna, pochází právě z prožívání. V tom souhlasím, ale na to je potřeba klást velký

důraz.

Hejdánek: Ano, jistěže z prožívání.

Jiný hlas: No, ale ne z toho *imanentního*.

Hejdánek: No tak tamto taky ne z toho *imanentního*.

Jiný hlas: Tak, tak, že... já nevím, jak bych to řekl, prostě jako by byly dva takové světy. To *imanentní* prožívání jako to dějící se reálné a ten svět, ty vymyšlené trojúhelníky, když už jsou vymyšlené, ty nestárnou. Ty nestárnou, ano.

--- (1983-12-19 Petr Rezek – Husserl II (2)_046Sez a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...jsou ve vztahu. Protože ty vyšší světy, ty trojúhelníky, vůbec všechny obecniny, to je velká nauka, ke které jsme se vůbec nedotkli, vlastně v jistém smyslu centrální. Protože když chce Husserl vysvětlit nějak původ těch logických skutečností, že, tak se musí zabývat touto obecností a podat nějakou teorii abstrakce, jak se dochází k těm pojmům, že jo. To on má tam všecko. Takže on pak ukáže, jak ty abstraktní jsoucna, jaksi ty vyšší entity, nebo jak se to nazve, že jsou, říká fundovány, že jsou v jistém smyslu nesamostatné. Fundování znamená být jako teda nesamostatný. V jistém smyslu jsou nesamostatné takové ideality, jako je trojúhelník, protože je potřeba... Mají vždycky původ z předgeometrických skutečností, ze smyslové zkušenosti třeba. Takže když teď řekneš, že ten trojúhelník jako zase ovlivňuje zpětně to prožívání, tak ano, ale jak to říct přesně? Jak ho ovlivňuje? Třeba že už jsem teď...

Hejdánek: Norma, kterou se to měří. Že se to prožívání rozliší, ta norma mu dá vřadit do plynulosti zákonů psychologie.

Jiný hlas: Ano, ale podle Husserla se o takovém ovlivňování mluví později, v těch spisech o vědě, kde třeba má příklad, že říká, že my sami sobě vlivem té nové objektivní vědy rozumíme právě ne jako subjektivitě, řekněme v jistém smyslu subjektivitě, ve smyslu toho, z čeho všechny ty předmětnosti čerpají svůj smysl, jsou konstituovány v jistém smyslu, že sobě rozumíme jako přírodní věci. Která je v kauzální nějaké souvislosti, že to vnímání, to je kauzální působení, prostě. Tak tohle je třeba příklad, který on jako v sobě samém rozumí, on sám obhajuje. Ale co on chce udělat? On chce ukázat, že třeba tenhle ten zrovna případ, co líčíme, že je zdrojem velkého nedorozumění a dokonce krizí evropských věd. Že je potřeba...

Hejdánek: No, ale to, co je zasuto, to, co je zakryto, tak to je taky dějinné. On říká, že to bylo vloženo lidstvu do vínku, nebo do rozumu na počátku filosofie řecké, že to bylo do rozumu... Takže ta prastruktura je taky jako dějinná. On pak uvažuje víc o dějinách než tady v tom článku, kdy byl logikem a psychologem. To mezitím je velká... pak o dějinách uvažuje hodně.

Jiný hlas: Nemyslíš, že by to mohlo mít tedy důsledky i pro tuhle problematiku, která patří k jeho mládí? V téhle výchozí pozici, co jsme líčili, tak tady prostě by on musel říct, že ta struktura té intencionality a všechny ideality geometrické a takovéhle, v *Logických zkoumáních* on prostě tvrdí, jako jakýsi idealista, říká, všechny tyhle ideality, jako jsou geometrické věty a já nevím co, ty platí, ať je někdo myslí nebo nemyslí. Ty jsou prostě nadčasové.

Hejdánek: Jako ta věta o sobě už od Bolzana.

Jiný hlas: No, tak na takovéhle pozici se někdy říká, že vlastně tahle pozice je jako nefenomenologická. Já tomu dobře nerozumím, ale možná, že jsme teďka trochu to osvětlili, tu námitku, která se říká, že tady se dostal na takový extrém.

Hejdánek: Ne, jiní namítají, že Husserl ten počitek bere z empirismu. Takže vlastně, jak to vykládáš, on sice to bere, ale vrtá v tom tak, že to vlastně nezůstane.

Jiný hlas: Ano, ten empirismus totiž zná jenom ty počítky. Tam není to pojetí, tam není ta složka nereálná.

Hejdánek: Podrobí reflexi to snímání a zjistí, že vlastně ty počítky on nepotřeboval, to je jenom historická fakticita, že on z toho vyšel. Ale já si nemyslím, že ta jeho výsledná fenomenologická pozice, aspoň v tomto bodě, že by byla tak spjatá s tím, jak k tomu šel. Že v zásadě k tomu je možno dojít a nebýt nejdřív empiristou.

Jiný hlas: Ano, já sám neznám ten vývoj úplně v detailech potom ke konci nebo po tom roce 1905 nebo sedm, zatím znám málo. Ale ať už k tomu pak říká cokoli, tak prostě ho mohly tyhle úvahy, co jsme tady reprodukovali, vést k nějakému základnímu strukturálnímu nahlédnutí. Nemusejí to být teda počítky, ale bude to prostě reálná složka prožívání, ta, co se s tím časem mění. Nahlédnutí je, že z téhle ty ideality typu trojúhelník nevysvětlím. Musí mít ještě něco dalšího k tomu. A tomuhle tady říká pojetí. Tak to může být takové nadčasové zjištění i pro nás eventuálně.

Hejdánek: Do příště snad by mohlo nadčasově vydržet.

Jiný hlas: Prosím tě, to pojetí a přijetí jsi říkal, že je jedno a totéž?

Hejdánek: No, to myslím... *Auffassung* je pak *terminus technicus* v *Logických zkoumáních*.

Jiný hlas: Tady už jsme za deset minut deset. Ano, s rezervou. Tak druhého vám už kousek řeknu o tom čase, jestli si přinesete text.

Hejdánek: Kus textu přinesu.

Jiný hlas: Jestli si to můžete někdo půjčit, vyšlo to jako skripta na filosofické fakultě, Edmund Husserl, ne ty dvojsvazkový, to je Špalek plus Patočkův k tomu, Edmund Husserl: *Analýzy k vnitřnímu vědomí času*. Je to jako skriptum, asi 60–80 stránek. Je to hustě psaný, takže když se to nějak okopíruje, tak to hodně toho textu je na místě. Já to poprvé zajistím a pak se nějak domluvíme, jak to uděláme dál.

Hejdánek: Já to můžu půjčit, já to totiž mám v opisu.

Jiný hlas: Ono je toho textu jako hodně na opisování. To třeba když okopíruju deset stran, tak to bude dvacet normostran. Ale to jistě tady nějak... Já už jsem si to chtěl přinést dneska, ale nějaký okolnosti prostě mně to znemožnily, abych to splnil. Příště toho druhého bude ještě taková rekapitulace. No, ale podívejte, i kdyby se to nekonalo, tak už jako takový náhled lze asi, jak na ten čas půjde, už tady z toho lze mít. Základní schéma, pojetí a nějaká imanentní data. Jedině tudy je Husserl přesvědčen, že lze vyložit původ objektivního času, času přírody. A tečka, už nechci dál.